

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СХОДОЗНАВСТВА ім. А. Ю. КРИМСЬКОГО

**XVII СХОДОЗНАВЧІ
ЧИТАННЯ А. КРИМСЬКОГО**

ТЮРКСЬКИЙ СВІТ
У ЦИВІЛІЗАЦІЙНИХ ПРОСТОРАХ ЄВРАЗІЇ

Тези доповідей
міжнародної наукової
конференції

м. Київ
16–18 жовтня 2013 р.

Київ – 2013

ний ворог – Гепідське королівство. Внаслідок союзницької військової кампанії лангобарди з аварами розгромили гепідів. У 568 р. лангобарди розпочали завоювання Італії, але свої землі (Паннонію та Норик) залишили аварам, з можливістю повернення у випадку невдачі на Апеннінах.

2. Візантійський імператор Маврикій не міг зупинити лангобардське завоювання Італії через виснажливу війну з персами, тому в 582/583 рр. уклав із франкським королем Хіздебертом II договір про звільнення Італії від лангобардів. З 584 по 590 рр. Хільдеберт II здійснив декілька військових походів на Апеннінський півострів, проте не зумів перемогти лангобардів й повернути Імперії італійські землі.

3. Франкська інтервенція на Апенніни була зупинена завдяки двом факторам: по-перше, після смерті Хіздеберта II у Франкському королівстві розпочалася міжусобна боротьба; по-друге, авари скористалися слабкістю франків і вторглися із Паннонії у східну частину володінь Меровінгів – Тюрінгію. Лангобарди, підтримуючи дружні відносини з аварами, використовували кочовиків задля тиску на франків. За свідченням Павла Диякона, авари в кінці VI ст. відправили послів до франків й вимагали від них дотримання мирних відносин із лангобардами. Як наслідок, між франками й лангобардами був укладений вічний мир.

ВИСНОВКИ: по-перше, протягом останньої третини VI ст. лангобарди перебували у союзних відносинах з Аварським каганатом; по-друге, лангобарди й авари мали спільних ворогів, якими були Візантійська імперія та її союзник Франкське королівство. По-третє, лангобарди використовували аварів задля опосередкованого впливу на Франкське королівство.

Пилипчук Я. В. (Київ)

ДИНАСТІЯ ШАРУКАНІДІВ НА ЧОЛІ ПРИДОНЕЦЬКИХ КИПЧАКІВ

Однією з найважливіших проблем історії кипчаків є історія їхніх шляхетних кланів. П. Голден присвятив окремим із них дві свої статті, а огляду загальних племен та кланів присвятив окрему студію. Проте питання відносно окремих шляхетних

кланів досі залишається малодослідженим. У доповіді буде розглянуто історію одного з кипчацьких знатних кланів – Шаруканідів.

Ще Рабі Петах'я, подорожуючи просторами Східної Європи у XII ст., зауважив, що у кипчаків немає єдиного правителя, проте є окремі впливові родини. У XI ст. на просторах Східної Європи сформувалось кілька вождівств, очолених харизматичними вождями. Конфедерація племен придонецьких кипчаків була одним із наймогутніших вождівств кипчаків. Літописці називали вождів цього об'єднання – Шарукана, Сирчана, Отрока, Кончака та Юрія Кончаковича. Ця інформація дивом потрапила на сторінки Галицько-Волинського літопису. Літописець записав кипчацьку легенду про Отрока та його перебування у Грузії. У літописі був зафіксований родовід Юрія Кончаковича. Свідчення арабських джерел допомагають нам ідентифікувати Шаруканідів із племенем токсоба. Однак у боротьбі за владу у вождівстві придонецьких кипчаків клану Шаруканідів довелось конкурувати з іншим впливовим кланом – Каспичами (Аспичами). Літописці зафіксували його представників – Асеня, Гиргеня, двох Асп. Під час походу русів до басейну Сіверського Дінця цей клан, котрий походив від племені кай, був союзником Володимира Мономаха проти Шаруканідів. Протягом першої чверті XII ст. Каспичі домінували у придонецькому об'єднанні. Проте їхня гегемонія закінчилась після повернення Отрока з Грузії. З цим ханом були пов'язані і структурні перетворення у придонецькій конфедерації кипчаків. Якщо раніше влада у клані передавалася від дядька до племінника, то, починаючи від Отрока, влада перейшла до його сина – Кончака. Наприкінці правління Отрока чи на початку правління Кончака Каспичі програли Шаруканідам боротьбу за владу та залишили Дашт-і Кипчак до 1160 р.

Отже, придонецьких кипчаків очолювала династія та клан Шаруканідів. Шаруканідам довелось витримати конкуренцію за вплив у західноєвразійських степах із Каспичами. Шаруканіди змогли здобути перемогу завдяки згуртованості та реформі спадкування престолу, котру провів Отрок.